

УДК 658-049.5

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Лаже Марія Володимирівна, асистент кафедр обліку економіки і управління персоналом підприємства, Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

Lazhe Mariya, assistant, State Higher Educational Establishment «Prydniprov'ska State Academy of Civil Engineering and Architecture»

Lazhe M. As for the definition of the essence of economic security.

The analysis of the essence of the concept of economic security. Were analyzed main approaches to determining the safety of the authors. Analysis of recent publications Ukrainian scientists devoted to defining the essence of the concept of "economic security", indicates insufficient attention is to define the role of the enterprise management system to achieve the required level of security. Authors distinguished two approaches to determining safety. The first approach is based on using the concept of threat. The second approach, avoiding the use of the concept in the definition of security threat, based on the economic terms of achieving the goals of the enterprise. Approach to the economic security as the implementation and protection of economic interests relatively new, based on the realization and protection of the economic interests of the company. It defines the security interests of the entity from internal and external threats, as well as tools such protection. Generalization of works of different authors leads to the following conclusions. In many works over time, when describing the process of ensuring economic security as protection against threats starts with detection or prediction of threats is consistent definitions of security as protection from threats. Given the existing methods and definitions of economic security concluded ability to change the approach to economic security. You must consider the nature of economic security of the construction industry, and to identify the main criteria of evaluation

Лаже М.В. Щодо визначення сутності економічної безпеки підприємств.

Зроблено аналіз сутності поняття економічної безпеки підприємства. Були проаналізовані основні підходи авторів до визначення безпеки. Аналіз останніх публікацій українських науковців присвячених визначенню сутності поняття «економічна безпека підприємства», свідчить про недостатню увагу авторів до визначення ролі системи управління підприємства в досягненні необхідного рівня безпеки. Виділено два підходи авторів до визначення безпеки. Перший підхід базується на використанні поняття загрози. Другий підхід, уникаючи вживання поняття загрози у визначенні безпеки, базується на економічних поняттях досягнення мети функціонування підприємства. Підхід до розгляду економічної безпеки підприємства як реалізації і захисту економічних інтересів відносно більш новий, заснований на реалізації і захисті економічних інтересів підприємства. Він визначає захищеність інтересів суб'єкта господарювання від внутрішніх і зовнішніх загроз, а також засоби такого захисту. Узагальнення робіт різних авторів приводить до наступних висновків. У багатьох роботах при описі в часі процес забезпечення економічної безпеки підприємства як захисту від загрози починається з виявлення чи прогнозування загрози, що цілком відповідає визначень безпеки як захищеності від загроз. З урахуванням існуючих методик і визначень економічної безпеки зроблено висновок про можливість зміни підходу до забезпечення економічної безпеки підприємства. Для цього необхідно розглянути сутність економічної безпеки підприємства будівельної галузі, а також визначити основні критерії її оцінки

Лаже М.В. К определению сущности экономической безопасности предприятий.

Сделан анализ сущности понятия экономической безопасности предприятия. Были проанализированы основные подходы авторов к определению безопасности. Анализ последних публикаций украинских ученых посвященных определению сущности понятия «экономическая безопасность предприятия», свидетельствует о недостаточном внимании авторов к определению роли системы управления предприятия в достижении необходимого уровня безопасности. Выделены два подхода авторов к определению безопасности. Первый подход базируется на использовании понятия угрозы. Второй подход, избегая употребления понятия угрозы в определении безопасности, базируется на экономических понятиях достижения цели функционирования предприятия. Подход к рассмотрению экономической безопасности предприятия как реализации и защиты экономических интересов относительно более новый, основанный на реализации и защите экономических интересов предприятия. Он определяет защищенность интересов предприятия от внутренних и внешних угроз, а также средства такой защиты. Обобщение работ разных авторов приводит к следующим выводам. Во многих работах при описании во времени процесс обеспечения экономической безопасности предприятия как защиты от угрозы начинается с выявления или прогнозирования угрозы, что вполне соответствует определений безопасности как защищенности от угроз. С учетом существующих методик и определений экономической безопасности сделан вывод о возможности изменения подхода к обеспечению экономической безопасности предприятия. Для этого необходимо рассмотреть сущность экономической безопасности предприятия строительной отрасли, а также определить основные критерии ее оценки

Постановка проблеми. На сьогоднішній день питання забезпечення умов економічного зростання підприємства виходять на перший план. На економічне зростання підприємства може впливати загальноекономічна ситуація в світі в цілому і в державі зокрема. Економічна ситуація в державі, крім ряду інших факторів, знаходиться в залежності від здатності відповідних державних органів забезпечити як економічну безпеку держави, так і господарюючих суб'єктів - підприємств. У той же час господарюючі суб'єкти, регіони країни, підприємства різних галузей економіки повинні докласти власні зусилля для забезпечення своєї економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Так як проблему забезпечення економічної безпеки підприємств розглядають з тридцятих років минулого століття, коли підприємства зіткнулися з необхідністю урахування ризиків, то існує велика кількість підходів до визначення безпеки. Серед ведучих вчених, що займаються проблематикою економічної безпеки слід відзначити праці таких дослідників, Т. Васильців, М. Белокурова, І. Бланка, А. Ткаченка, О. Резнікова, В. Міщенко, В.Шлемка, С. Шкарлета, С. Ільяшенка, Г. Козаченка, С. Покропівного, В. Пономарьова та ін.

В цілому можна виділити два підходи авторів до визначення безпеки. Перший підхід базується на використанні поняття загрози. Другий підхід, уникаючи вживання поняття загрози у визначенні безпеки, базується на економічних поняттях досягнення мети функціонування підприємства. Між тим слід зазначити, що підприємство - це в першу чергу об'єкт економічних відносин. Власнику (засновнику, учаснику, акціонеру) підприємства перш за все важливо досягти поставленої ним мети, яка, як правило, носить економічний характер. Боротьба з погрозами як така найчастіше не є метою створення та володіння підприємством власником, ведення ним економічної діяльності. Втім, міркування економічної доцільності ведення боротьби із загрозами напевно викличе інтерес власника, оскільки це безпосередньо зачіпає його матеріальні інтереси, оскільки ведення цієї боротьби вимагає здійснення витрат, а виграш неочевидний. Таким чином, з економічної точки зору видається природним, що визначення безпеки має ґрунтуватися переважно на економічних поняттях. В силу хоча б цих міркувань ми вважаємо другий підхід до визначення безпеки більш правильним з економічної точки зору. Також варто зазначити, що термін «безпека

підприємства» практично близький до терміну «економічна безпека підприємства», саме в силу того, що підприємство - це в першу чергу об'єкт економічних відносин.

Метою статті є аналіз існуючих підходів до визначення економічної безпеки підприємств і уточнення даної економічної категорії.

Категорія «економічна безпека» та її структурні, функціональні компоненти, в тому числі за рівнями ієрархії управління, почали вивчатися в Україні відносно недавно – з початку 90-х років минулого століття, що певною мірою пов'язано із здобуттям Україною незалежності, формуванням державності, становленням національних, в тому числі економічних інтересів [1]. Загальновідомо, що питання безпеки пов'язане із створенням механізму захисту її об'єкта від загроз щодо його цілісності в процесі функціонування, враховуючи прогнозування та здійснення заходів з відхилення існуючих і потенційних загроз.

В даний час в літературі існує багато понять: «загроза економічній безпеці», «загроза безпеці підприємництва», «загроза безпеці підприємства» зі схожим змістом. Цікавим є визначення російського вченого В.С. Гусєва, який відзначає, що загроза це будь-який конфлікт цілей з зовнішнім середовищем або внутрішньою структурою і алгоритмами функціонування [2].

Інший російський науковець В.І. Ярочкін трактує загрозу, як реально чи потенційно можливі дії або умови навмисного або випадкового (ненавмисного) порушення режиму функціонування підприємства шляхом нанесення матеріальної (прямої або непрямої) шкоди, що призводить до фінансових втрат, включаючи і упущену вигоду [3]. Хотілося б відзначити, що ці визначення істотно різняться між собою. Визначення, дане В.С. Гусєвим, відрізняється тим, що загроза безпосередньо не пов'язується з нанесенням шкоди, а лише з порушенням «ідеально безконфліктних» умов функціонування. Оскільки підприємства існують в ринкових, тобто змагальних, умовах, то протиріччя, конфлікти є завжди. Виходячи з цього визначення, можна відразу зробити висновок, що у функціонуючого підприємства завжди є загрози економічної безпеки в розумінні загрози по В.С. Гусєву. Також позитивним є те, що В.С. Гусєв вводить у визначення мету підприємства. До плюсів цього визначення можна також віднести і констатацію того факту, що структура та алгоритми роботи підприємства можуть нести в собі загрозу самому підприємству. Визначення загрози за В.І. Ярочкіним є наступна фаза розвитку конфлікту, що виник по В.С. Гусєву. При цьому факт наявності загрози констатується лише тільки після нанесення збитку підприємству, що знижує цінність визначення. Також варто зазначити, що порушення нормального функціонування не завжди проводиться шляхом прямого нанесення матеріального збитку. У свою чергу ми вважаємо, що загроза - це такий розвиток подій, дія (бездіяльність), в результаті яких з'являється можливість або підвищується ймовірність порушення нормального функціонування підприємства та недосягнення ним своїх цілей, зокрема нанесення підприємству будь-якого виду збитку.

С.Л. Меламедов вважає, що у підприємства є інтереси і структура, захищеність яких від зовнішніх і внутрішніх загроз досягається системою заходів і є якраз економічною безпекою підприємства. Він пише: «Під економічною безпекою підприємницької структури будемо розуміти захищеність її життєво важливих інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз, тобто захист підприємницької структури, її кадрового та інтелектуального потенціалу, інформації, технологій, капіталу і прибутку, яка забезпечується системою заходів спеціального правового, економічного, організаційного, інформаційно-технічного і соціального характеру» [4].

Таким чином, економічну безпеку підприємства можна розглядати як одну з складових загального поняття «безпека». Будь-який збиток рано чи пізно отримує оцінку в грошовому виразі, тобто може бути виділена суто економічна складова збитку.

Аналіз останніх публікацій українських науковців присвячених визначенню сутності поняття «економічна безпека підприємства», свідчить про недостатню увагу авторів до

визначення ролі системи управління підприємства в досягненні необхідного рівня безпеки [5].

Розглянемо сучасні та найбільш актуальні думки вітчизняних фахівців щодо визначення поняття «економічна безпека підприємства».

Так, Козаченко Г.В., Пономарьов В.П. розглядають економічну безпеку підприємства «як гармонізацію в часі і просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів зовнішнього середовища, що діють поза межами підприємства» [6]. Цей підхід збігається з думкою російського науковця Меламедова С.Л., але в цьому випадку не розглядається спроможність системи підприємства ефективно управляти ресурсами з метою забезпечення певного резерву стійкості для адекватної реакції на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Інший науковець - Капітула С.В., вважає, що економічна безпека є найважливішою складовою безпеки підприємства, та пропонує інтерпретувати її як захищеність підприємства, а саме: його капіталу, персоналу, матеріальних і нематеріальних активів, прав, позицій на ринках, іміджу і перспектив його подальшого розвитку від негативного впливу сукупності економічних ендогенних і екзогенних факторів [7].

У своїх працях Дубицький Д.П. проаналізував підходи до визначення категорії економічної безпеки підприємства та виділив наступні: підхід протидії негативному впливу факторів середовища, ресурсно-функціональний, системний, підхід гармонізації економічних інтересів [8]. Саме цей аналіз підходів показав, що використання системного підходу є найбільш універсальним та дозволяє поєднати найкращі елементи всіх перерахованих підходів.

Камишнікова Е.В. наголошує на тісному взаємозв'язку прибутку з економічною безпекою підприємства, та пропонує розглядати категорію «економічна безпека підприємства» як можливість ефективно досягати основної цілі діяльності підприємства в ринковій економіці. Тобто це одержання прибутку за рахунок ефективного виконання підприємством функцій в умовах впливу зовнішніх та внутрішніх загроз його діяльності [9].

Автори Яценко Н.М. та Михайлюк С.О. розглядають економічну безпеку підприємства як підсистему національної економічної безпеки і визначають її як економічний стан підприємства, сталий по відношенню до внутрішніх і зовнішніх змін фінансово-господарської діяльності, не пов'язаної з форс-мажорними обставинами [10]. Але на нашу думку, якщо визначення розглядає економічну безпеку в статичній формі то не враховується необхідність відповідної реакції на зміни, що відбуваються.

Відомий науковець Шемаєва Л. Г. під економічною безпекою суб'єкта господарювання пропонує вважати характеристику суб'єкта господарювання, яка відображає його здатність реалізувати власні стратегічні економічні інтереси при певних зовнішніх умовах завдяки захисту від існуючих і потенційних загроз та використанню можливостей, що надає зовнішнє середовище [11].

Соколенко Т.М. економічну безпеку розглядає як стан, при якому стратегічний потенціал фірми знаходиться поблизу границь адаптивності, а погроза втрати економічної безпеки наростає в міру наближення ступеня адаптивності стратегічного потенціалу до граничної зони [12]. В якості факторів, що впливають на економічну безпеку підприємства, автором виділяється ступінь можливого ризику прийняття управлінських рішень і стверджується необхідність попадати до зони допустимого ризику (коли величина можливих втрат не перевищує величину можливого прибутку)

У свою чергу Ортинський В.Л. при визначенні економічної безпеки пропонує розглядати її як захищеність потенціалу підприємства (виробничого, організаційно-технічного, фінансово-економічного, соціального) від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих або непрямих економічних загроз, а також здатність суб'єкта до відтворення [13].

Новікова О.Ф. визначає економічну безпеку як стан захищеності економічних інтересів особи, суспільства, держави від економічних загроз та інших загроз національній безпеці, які на них впливають [14].

Результати дослідження. Слід відзначити, що значна кількість науковців виділяють поняття «економічна безпека підприємства», «економічна безпека підприємництва» та «економічна безпека підприємницької діяльності». Так, Кокорева О.В. розглядає економічну безпеку підприємницької діяльності як систему захисту консолідованої сукупності суб'єктів підприємницької діяльності від загроз, що виникають в результаті їх діяльності, а також від неефективно функціонуючої державної політики з метою підвищення ефективності підприємницького сектору, максимізації його прибутку, захисту інтересів національних, регіональних та галузевих виробників. А економічну безпеку підприємства вона визначає як систему захисту суб'єкта підприємницької діяльності від ризиків шляхом управління складовими ендогенної компоненти безпеки, та невілювання деструктивних факторів екзогенного характеру шляхом гармонізації економічних інтересів підприємства з суб'єктами зовнішнього середовища [15].

Можна виділити декілька підходів різних авторів до визначення економічної безпеки підприємства (табл. 1) [16]:

Таблиця 1

Підходи до визначення економічної безпеки підприємства

Автори підходу	Назва підходу	Сутність підходу
Меламедов С.Л., Козаченко Г.В., Пономарьов В.П.	Економічна безпека підприємства як реалізація і захист економічних інтересів	Реалізація і захист економічних інтересів підприємства (кадрового і інтелектуального потенціалу, інформації, технологій, капіталу і прибутку) від внутрішніх і зовнішніх загроз за допомогою системи заходів спеціального правового, економічного, організаційного, інформаційно-технічного і соціального характеру
Грунин О.А., Яценко Н.М., Михайлюк С.О.	Економічна безпека підприємства як захист проти економічних злочинів	Протистояння, захист від різного роду економічних злочинів (крадіжки, шахрайство, фальсифікації, промислове шпигунство і т.д.)
Дубицький Д.П.	Економічна безпека підприємства як стан ефективного використання ресурсів	Базується на економічних поняттях досягнення мети, функціонування підприємства
Лоханова Н., Шемаєва Л. Г.	Економічна безпека підприємства як наявність конкурентних переваг	Економічна безпека підприємства забезпечується наявністю конкурентних переваг, зумовлених відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалів і організаційної структури підприємства його стратегічним цілям і завданням
Гусев В.С., Демин В.А., Кузин Б.І., Капітула С.В.	Економічна безпека підприємства як стан захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз	Розгляд підприємства як об'єкта економічних відносин, який з точки зору власника має забезпечувати йому реалізацію економічних цілей відповідними засобами

Підхід до розгляду економічної безпеки підприємства як реалізації і захисту економічних інтересів відносно більш новий, що заснований на реалізації і захисті економічних інтересів підприємства. Він визначає захищеність інтересів суб'єкта господарювання від внутрішніх і зовнішніх загроз, а також засоби такого захисту [4].

Висновки: узагальнення робіт різних авторів приводить до наступних висновків. У багатьох роботах при описі в часі процес забезпечення економічної безпеки підприємства як захисту від загрози починається з виявлення чи прогнозування загрози. Взагалі хотілося б відзначити, що такий порядок виглядає досить природно і логічно. Він цілком відповідає визначень безпеки як захищеності від загроз.

Але звернімо увагу на такі міркування:

- більшість загроз в загальному розумінні, а не в застосуванні до конкретно взятого підприємства, існує набагато довше більшості підприємств, вже давно відомі і добре описані;
- первинним треба розглядати поняття безпеки, а не загрози;
- загрози економічної безпеки існують завжди внаслідок відмінності, навіть протилежності, інтересів господарюючих суб'єктів у всіх без винятку сферах фінансово-господарської діяльності підприємств.

З урахуванням вищесказаного можна зробити висновок про можливість зміни підходу до забезпечення економічної безпеки підприємства. Для цього необхідно розглянути сутність економічної безпеки підприємства будівельної галузі, а також визначити основні критерії її оцінки.

Список використаних джерел:

1. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: Монографія. / Т.Г. Васильців – Львів: Арал, - 2008. – 384 с.
2. Экономика и организация безопасности хозяйствующих субъектов [Гусев В. С., Демин В. А., Кузин Б. И. и др.]. - СПб: Очарованный странник, 2001. – 288 с.
3. Ярочкин В.И. Система безопасности фирмы: 3-е изд., перераб. и доп / В.И. Ярочкин. — М.: Ось-89, 2003. —352 с.
4. Меламедов С.Л. Формирование стратегии экономической безопасности предпринимательских структур: дис. канд. эк. наук: 08.00.05 / С. Л. Меламедов. - СПб, 2002. – 146 с.
5. Фісуненко П. А. Сучасні підходи до визначення сутності економічної безпеки підприємства / П. А. Фісуненко, В. В. Нагорний, В. Ф. Левченко // Економічний простір. – 2008. – № 20/1 – с. 139-144
6. Козаченко Г.В. Економічна безпека підприємств: сутність і передумови формування / Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов // Теорія та практика управління у трансформаційний період: Зб. наук. праць. – 2001. – Т. 3. - С. 3 -7.
7. Капитула С.В. Сущность и классификация экономической безопасности предприятия / С. В. Капитула // Вісник Криворізького технічного університету: зб. наук. праць. – 2003. – Вип. 1.– С. 142–144.
8. Дубицький Д. П. Методологічні особливості оцінки економічної безпеки підприємства та аналізу зовнішньоекономічної діяльності / Д. П.Дубицький // Прометей: регіональний збірник наукових праць з економіки. – 2009. – Вип. 3 (30). — С. 157-160.
9. Камышникова Э. В. Оценка уровня экономической безопасности машиностроительного предприятия / Э. В. Камышникова // Бизнес Информ. – 2009. - № 7. – С. 77-81.
10. Яценко Н.М. Регіональна економічна безпека у контексті національної економічної безпеки / Н.М. Яценко, С.О. Михайлюк // Наукові праці Донецького державного технічного університету. – 2001 – Вип. 37. – С. 78–82.
11. Шемаєва Л.Г. Забезпечення економічної безпеки підприємства на основі управління стратегічною взаємодією із суб'єктами зовнішнього середовища: Монографія /

Л.Г. Шемаєва. – Рада нац. безпеки і оборони України, Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки. – К.: НІМБ, 2009. – 357 с.

12. Соколенко Т.М. Економічна безпека підприємства в умовах транзитивної економіки. Сьома Міжнародна науково-практична інтернет-конференція “Наука і життя: сучасні тенденції, інтеграція у світову наукову думку” (19-21 травня 2011 р.)

13. Економічна безпека підприємств, організацій та установ. Навч. посіб. / В. Л. Ортинський, І. С. Керницький та ін. – К.: Правова єдність, 2009. – 544 с.

14. Новікова О. Ф. Економічна безпека: концептуальні визначення та механізми забезпечення: [монографія] / О. Ф. Новікова, Р. В. Покотиленко. – Донецьк: НАН України. Ін-т економіки промисловості, 2006. – 408 с.

15. Кокорева О. В. Управління економічною безпекою туристичних підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 – «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / О. В. Кокорева; [Херсонський національний технічний університет] Херсон – 2011. – 21 с.

16. Коваленко К.В. Основи створення комплексної системи економічної безпеки підприємства: теоретичний аспект [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdnuet/econ/2008_3/20%20.pdf

References:

1. Vasylytsiv, T. (2008), “The economic security of Ukraine Business: Strategy and mechanisms for strengthening: Monograph”, [“Економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми зміцнення”], *Lviv: Aral*, 384 p.

2. Gusev V., Demyn V. and Kuzin B. (2001), “Economics and Organization of security of business entities”, [“Економіка і організація безпеки господарств суб'єктів”], *St. Petersburg: Enchanted Wanderer*, 288 p.

3. Yarochkyn, V. (2003), “System security firm, 3rd ed., Rev. and ext” [“Система безпеки фірми”], *M.: That's 89*, 352 p.

4. Melamedov, S. (2002), “Formation of strategy of economic security of enterprise structures: dis. cand. eq. Sciences: 08.00.05”, [“Formirovanie strategii ekonomicheskoy bezopasnosti predprinimatelskih struktur: dis. kand. ek. nauk: 08.00.05”], 146 p.

5. Fisunenko, P. (2008), “Modern approaches to defining the essence of economic security”, [Suchasni pidhodi do viznachennya sutnosti ekonomichnoyi bezpeki підприємств], *Economic space*, № 20/1, pp. 139-144

6. Kozachenko G., (2001), “Economic security, the nature and conditions of formation” [“Економічна безпека підприємств: сутність і передумови формування”], *Theory and practice of management in the transformation period: Coll. Science. works.*, T. 3, pp. 3 -7.

7. Kapytula, S. (2003), “The essence and classification of economic security”, [“Сущність і класифікація економічної безпеки підприємств”], *Bulletin of Kryvyi Rih Technical University: Coll. Science. works*, Vol. 1, pp. 142-144.

8. Dubitsky, D. (2009), “Methodological characteristics evaluation of economic security and foreign economic activity analysis”, [“Методологічні особливості оцінки економічної безпеки підприємств та аналізу зовнішньоекономічної діяльності”], *Prometheus: regional collection of scientific works on the economy*, Vol. 3 (30), pp. 157-160.

9. Kamishnykova, E. (2009), “Assessment of the level of economic security of the machine-building enterprise”, [“Оцінка рівня економічної безпеки машинобудівного підприємства”], *Business Info*, № 7, pp. 77-81.

10. Yatsenko, N., Mikhailyuk S. (2001), “Regional economic security in the context of national economic security”, [“Регіональна економічна безпека у контексті національної економічної безпеки”], *Scientific Papers of Donetsk State Technical University*, Vol. 37, pp. 78-82

11. Shemayeva, L. (2009), "Ensuring economic security on the basis of management's strategic interaction with the subjects of the environment: Monograph", ["Zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeki pidpriemstva na osnovi upravlinnya strategichnoyu vzaemodiyu iz sub'ektami zovnishnogo seredovischa: Monografiya"], *Council nat. Security and Defense of Ukraine, Nat. Inst problems. Intern. security*, 357 p.

12. Sokolenko, T. (2011), "Economic security enterprise in transitive economy", ["Ekonomichna bezpeka pidpriemstva v umovah tranzitivnoyi ekonomiki"], *Seventh International Scientific and Practical Internet Conference "Science and Life: current trends, integration into the global scientific opinion" (19-21 May 2011)*.

13. Ortynsky V., Kernysky, I. and others (2009), "The economic security of enterprises, organizations and institutions: teach. guidances", ["Ekonomichna bezpeka pidpriemstv, organzatsiy ta ustanov. Navch. posib"], *K. : Legal unity*, 544 p.

14. Novikova, O. and Pokotylenko R. (2006), "Economic Security: Conceptual definition and providing mechanisms: monograph", ["Ekonomichna bezpeka: kontseptualni viznachennya ta mehanizmi zabezpechennya: monografiya"], *Donetsk: NAS of Ukraine. Institute of Industrial Economics*, 408 p.

15. Kokorev, A. (2011), "Managing the economic security of tourism enterprises: author. Thesis. ... candidate. ekon. sciences: 08.00.04 - "Ekonomika and management of enterprises (by economic activity)", ["Upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu turistichnih pidpriemstv: avtoref. dis. ... kand. ekon. nauk : 08.00.04 – «Ekonomika ta upravlinnya pidpriemstvami (za vidami ekonomichnoyi diyalnostI)"], 21 p.

16. Kovalenko K., "Basics of a comprehensive system of economic security: a theoretical aspect Source", ["Osнови stvorennya kompleksnoyi sistemi ekonomichnoyi bezpeki pidpriemstva: teoretichniy aspekt"], available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdnuet/econ/2008_3/20%20.pdf

Ключові слова: економічна безпека, підприємство, внутрішні і зовнішні загрози, захист.

Ключевые слова: экономическая безопасность, предприятие, внутренние и внешние угрозы, защита.

Keywords: economic security, enterprise, internal and external threats protection.

Рецензент: д.е.н., професор Верхоглядова Н.І. завідувач кафедри обліку економіки і управління персоналом підприємства, Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»